

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Кафедра історії та правознавства

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

Методичні рекомендації для студентів
спеціальності «Історія»

Мелітополь – 2012

УДК 930.2 (072)

Виробнича практика. Методичні рекомендації для студентів спеціальності «Історія»/ Уклад.: Г.І.Александрова, Д.В.Александров, О.В. Непша. – Мелітополь. – 2012. – 31 с.

У методичних рекомендаціях розкривається зміст програми виробничої практики студентів спеціальності «історія» та надаються методичні поради з підготовки та проведення уроків з історії, оформлення конспекту уроку історії, пропонується зразок конспекту уроку з Всесвітньої історії, методика аналізу уроку, форми і методи контролю педагогічної практики, вимоги до звіту.

Рецензенти:

О.О. Мельник, канд. іст. наук, доцент кафедри українознавства Таврійського державного агротехнологічного університету;

В.М. Кіняєва, вчитель-методист з історії загальноосвітньої школи № 1 м. Мелітополя.

Рекомендовано науково-методичною радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол № 7 від 22.02.2012 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Програма педагогічної практики з історії.....	6
2. Індивідуальні завдання	7
3. Методичні рекомендації студенту-практиканту до підготовки к уроку	9
4. План-конспект уроку на тему «Велика грецька колонізація»	11
5. Схема аналізу уроку історії.....	19
6. Методика підготовки та проведення екскурсії в музей	22
7. Методика організації дослідницької роботи студентів- практикантів	23
8. Схема плану-конспекту позакласного заходу з історії	23
9. Критерії оцінювання видів діяльності студентів-практикантів	24
10. Вимоги до звіту з педагогічної практики з історії.....	26
11. Особливості організації та проведення виробничої практики студентів заочної форми навчання спеціальності «історія».....	27
Список літератури	28
Додатки	30

Вступ

У системі сучасної професійної підготовки вчителя історії педагогічна практика займає надзвичайно важливе місце, оскільки слугує з'єднувальною ланкою між теоретичним навчанням майбутніх вчителів і формуванням конкретних навичок самостійної педагогічної праці. Головним навчально-методичним документом для студентів-істориків і керівників практик у навчального закладу є «Програма практики», розроблена у відповідності до чинних вимог державних документів: Закон України про «Про вищу освіту», Наказ Президента України від 04.07.2005р. № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», проекту «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України».

Практика дозволяє закріпити і поглибити теоретичні знання з історії, виробити професійні вміння та отримати необхідний досвід навчально-виховної роботи у школі. Саме на практиці найкраще розвиваються творчі здібності і формуються професійно-особистісні якості вчителя історії.

Для студентів IV-V курсів педагогічного університету педагогічна практика є обов'язковою та необхідною ланкою на шляху професійного зростання. У відповідності з навчальною програмою студенти IV курсу проходять педагогічну практику з історії України та Всесвітньої історії у VIII семестрі протягом 6 тижнів (у 5-8 класах загальноосвітніх шкіл), а студенти V курсу – у IX семестрі протягом 10 тижнів (у 9-11 класах).

Метою педагогічної практики з історії на IV-V курсах є підготовка студента до виконання функцій вчителя-предметника та класного керівника, а також проведення системи навчально-виховної роботи з учнями. В цьому сенсі завданнями виробничої практики з історії виявляються:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань з історії, отриманих студентами в університеті та їх застосування у вирішенні конкретних педагогічних задач;
- набуття навичок підготовки та проведення уроків з історії України та Всесвітньої історії, позакласних заходів;
- формування у студентів вміння організовувати і самостійного проводити навчально-виховну роботу з учнями;
- розвиток вмінь і навичок синтезу здобутих знань у галузі психології, педагогіки та окремих методик у практиці педагогічної роботи;

- формування професійних вмінь спостерігати за учнями, вивчати їхні індивідуальні особливості та враховувати їх в навчально-виховній діяльності;
- виховання у студентів стійкого інтересу до професії вчителя історії, потреби у педагогічній самоосвіті;
- вироблення творчого та дослідницького підходу до педагогічної діяльності;
- набуття наукового аналізу особистого досвіду роботи.

Студенти IV-V курсів при проходженні виробничої практики з історії зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівника практики від навчального закладу направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації методистів щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути в школу;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- знати і дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку роботи школи;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно підготувати звітну документацію та скласти залік з практики.

У даному методичному посібнику поряд із загальними проблемами організації і проведення педагогічної практики важлива роль відводиться визначенню специфіки професійної підготовки вчителя історії. Під час виробничої практики на IV-V курсах студенти мають оволодіти професійно-методичними вміннями, які можна згрупувати за такими напрямками: 1) конструктивно-планувальні; 2) комунікативно-навчаючі; 3) організаційні; 4) розвивально-виховні; 5) дослідницькі.

Відповідно до прийнятої програми за результатами практики студенти готують конспект залікового уроку з обґрунтуванням і допоміжним матеріалом (наочність), аналіз відвіданих занять вчителя і студентів, відомість-характеристика зі школи (з відповідними підписами), звіт про виробничу практику. На підставі змісту пред'явленої документації, оцінки за проведені уроки з історії України і Всесвітньої історії, а також організації позакласних заходів з історії, виставляється диференційована оцінка.

1. Програма педагогічної практики з історії

Організація й проведення педагогічної практики визначається «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93 та Методичними рекомендаціями зі складання програм практики студентів вищих навчальних закладів України (К., 1996).

Програма педагогічної практики з історії на IV-V курсах передбачає три етапи.

I етап – підготовчий. Він проходить у перший тиждень практики і потребує від студентів вирішення наступних завдань.

- ознайомитися з історією і традиціями школи, педагогічним та учнівським колективом, класним керівником та учителем історії;
- проаналізувати теми навчальних програм з історії України та Всесвітньої історії, матеріали підручників на період проходження виробничої практики для підготовки уроків з історії;
- вивчити календарно-тематичний план викладання історії, дидактичні матеріали кабінету історії і методкабінету, класний журнал, план роботи класного керівника, та історичного гуртка;
- закріпитися за класом, де будуть проведені уроки з історії, а також вивчити склад дітей даного класу; відвідати уроки, що проводяться вчителем історії для ознайомлення з методикою проведення уроків; з вимогами вчителів до учнів, з критеріями оцінки знань учнів; з формами і методами контролю знань, методами і способами викладання нового матеріалу, використання дидактичного матеріалу і технічних засобів навчання, комп'ютерної техніки;
- узгодити з учителем і методистом педагогічного університету графік проведення пробних і контрольних уроків;
- підготувати і обговорити з учителем і методистом конспекти не менше двох ближчих уроків з історії.

II етап – основний. Починається з другого тижня практики і продовжується по п'ятий тиждень для студентів IV курсу і по дев'ятий тиждень для студентів V курсу. Він включає в себе проведення уроків з історії та організацію виховних заходів. Студенти IV курсу повинні провести не менше ніж 6 уроків, а студенти V курсу – 10 уроків з історії. Студенти мають дозвіл проводити урок тільки за наявності конспекту, попередньо узгодженого з вчителем або методистом.

Для проведення уроку необхідно відпрацювати навчальну, методичну та наукову літературу, проаналізувати її, написати конспект уроку згідно

методичних вимог. Оскільки студенту-практиканту спочатку доволі складно оптимально обирати та ефективно застосовувати методи та прийоми проведення певного типу уроку, або доцільно використовувати дидактичний матеріал і технічні засоби навчання, тому регулярна консультація з методистом та вчителем історії є необхідною та виправданою.

Після проведення уроку необхідно разом з вчителем (або методистом) проаналізувати урок, виділити вдалі моменти та недоліки в проведенні уроку. Протягом третього, четвертого та п'ятого тижнів практики студенти проводять відкриті уроки.

В період педагогічної практики студент-практикант, поряд із навчальною роботою з історії, зобов'язаний провести виховні заходи. Це можуть бути вікторини, диспути, конференції, круглі столи, які ставлять за мету розширити світогляд учнів, підвищити їх інтерес до вивчення історії, сприяти розвитку їх логічного мислення.

III етап – завершальний. На останньому тижні практики студенти готують звіт про практику, звітну документацію. Кожний студент має підготувати 6 конспектів уроків з історії України та Всесвітньої історії.

- ✓ Методист з історії за результатами відкритого уроку та за матеріалами конспектів уроків ставить загальну оцінку з історії;
- ✓ на педраді школи затверджується характеристика на студента з оцінкою його роботи;
- ✓ вся підготовлена звітна документація здається груповому методисту університету з подальшою оцінкою;
- ✓ комісія з педагогічної практики на факультеті визначає підсумкову оцінку студенту за педагогічну практику;
- ✓ за результатами педагогічної практики проводиться конференція.

2. Індивідуальні завдання

Під час виробничої практики студенти, які виконують дослідницьку роботу з історії України, Всесвітньої історії, або методики викладання історії можуть вдаватися до організації і проведення педагогічного експерименту на базі сконструйованого навчально-виховного процесу з подальшим аналізом отриманих результатів.

Студентам рекомендується така орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

1. Проблемне навчання в шкільних курсах «Історія України», «Всесвітня історія».
2. Активізація пізнавальної діяльності школярів в процесі навчання історії.

3. Розвиток історичного мислення школярів у процесі викладання історії.
4. Використання структурно-логічних схем як засобу розвитку і активізації пізнавальної діяльності школярів.
5. Типи і структура уроків історії.
6. Активні форми, методи вивчення історії.
7. Використання опорних конспектів, схем, діаграм, таблиць для активізації пізнавальної діяльності школярів.

Для виконання індивідуальних завдань студентам пропонується наступна література:

1. Александрова Г.І., Александров В.М., Полякова Л.І. Методика викладання історії в школі. Навч. посібник для вищих навчальних закладів. – Мелітополь, 2007. – 92 с.
2. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. – Х.:»Основа», 2005.– 128 с.
3. Баханов К.О. Традиції та інновації у навчанні історії в школі. – Запоріжжя, 2002. – 158 с.
4. Гісем О.В., Мартинюк О.О., Трухан О.Ф. Історія України в таблицях. – Х., 2006. – 415 с.
5. Кенц Г.І. Використання сучасних технологій на уроках Всесвітньої історії. 10 клас // Г.І.Кенц. – Х.; Основа, 2004. – 96 с.
6. Мисан В.О. Сучасний урок історії: типологія, структуру, характеристика, форми // Історія в школах України. – 2006. – № 2. – С.15-21.
7. Михайлів Т.В. Нетрадиційні уроки. // Педагогічна академія, – 2006. - № 3. – С.4-20.
8. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії. – Х.: Основа. – 2005. – 192 с.
9. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. –327 с.
10. Проблемное обучение //Пед технологии: Учеб. пособ. – Под общ. ред. В.С.Кукушкина. – М.: Ростов н/Д. – 2006. – 140 с.
11. Седеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе: учеб. для студ. высш. учеб заведений. – М., 2000. – 240 с.
12. Терно С.О. Історичне мислення: як його розвивати? // Історія в школах України. – 2007. – № 5. – С.8-12.

3. Методичні рекомендації студенту-практиканту щодо підготовки до уроку

Студент-практикант повинен за час практики оволодіти методикою підготовки, проведення і аналізу уроків різних типів та видів. Студентам слід ознайомитись і зробити методичний аналіз змісту шкільних підручників, науково-популярної літератури з історії (наприклад, журнал «Історія України в школі», газета «Історія України»). Готуючись до проведення уроку історії, доцільно скористатись наступними рекомендаціями:

1. Виконання аналізу тем з історії, що випали на період практики, логіко-структурного аналізу уроків за тематичним планом.
2. Тематичне планування з метою складання системи уроків, встановлення між ними зв'язків по змісту, методам проведення, засобам навчання. В плані повинні бути передбачені уроки різних типів. План складається на основі тематичного плану вчителя і методичної літератури.
3. Планування уроку з опорою на тематичний план:
 - визначення мети і типу уроку;
 - вибір змісту навчального матеріалу, відповідно наукових та світоглядних ідей, закладених в завданнях. Визначення вмій та навичок;
 - поділ змісту навчального матеріалу на логічні (сміслові) частини. Визначення пізнавальних, розвиваючих і виховних можливостей кожного блоку;
 - добір методів, прийомів та засобів навчання;
 - визначення структури уроку; складання плану-конспекту уроку.

Студентам пропонується згідно складеного плану потренуватись у проведенні уроку, звертаючи увагу на такі моменти: 1) знання змісту матеріалу; 2) логічні переходи від одного етапу уроку до іншого; 3) виразність мовлення; 4) виконання малюнків та схем на дошці (розміри, правильність підписів); 5) використання історичних мап; 6) підготовленість екранно-звукових засобів навчання; 7) наявність дидактичних матеріалів. В цьому контексті наводимо орієнтовну схему комбінованого уроку історії.

Схема плану комбінованого уроку історії

Тема уроку: ...

Мета уроку: ...

Навчальна мета: формування головних ідей теми уроку відповідно питанням плану уроку;

Розвивальна мета: розвиток розумових здібностей та якостей особистості (мислення, уяви, уваги, пам'яті, пізнавальної самостійності, пізнавального інтересу, формування практичних і загальнонаукових умінь та навиків).

Виховна мета: формування наукового світогляду, загальнолюдських духовних цінностей, естетичне, патріотичне виховання.

Тип уроку: ...

Методи та прийоми навчання: ...

Засоби навчання: ...

Історичні поняття: ...

Дати: ...

Література:

1) для вчителя: ...

2) для учнів: ...

Структурні елементи уроку (хід уроку).

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання. (Оцінювання знань.)

III. Мотиваційний момент.

Постановка проблемного запитання.

IV. Вивчення нового матеріалу (або формування нових знань і вмінь).

повідомлення теми та плану уроку;

викладення нового матеріалу. На цьому етапі використовуються різноманітні методи та методичні прийоми по вивченню загально історичних понять.

V. Закріплення набутих знань і формування нових вмінь.

уточнення, розширення, поглиблення вивченої інформації: бесіда, робота з підручником, додатковою літературою, заповнення таблиць, складання схем, діаграм;

відтворення одержаної інформації – робота по пам'яті, заповнення таблиць, складання схем, виконання програмованих завдань та ін.; загальні висновки уроку.

VI. Домашнє завдання.

домашні завдання мають бути обов'язково диференційованими, творчими, спонукати учнів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

4. План-конспект уроку на тему «Велика грецька колонізація»

Тема уроку: «Велика грецька колонізація»

Навчальна мета:

- вивчити основні причини і напрямки грецької колонізації;
- виявити вплив грецьких колоній на навколишні племена та на історичний розвиток корінної території Греції;
- розглянути особливості політичного та соціально-економічного устрою колоній;

Розвивальна мета:

- розвивати уявлення про процес виникнення грецьких колоній;
- удосконалювати вміння робити висновки про значення грецьких поселень для навколишніх племен та народів, вплив на їх устрій та культуру;

Виховна мета:

- виховувати повагу до звичаїв, традицій та культури грецьких колоністів, які проживали на території Північного Причорномор'я.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Методи навчання: словесний, наочний, практичний.

Прийоми навчання: розповідь, пояснення; робота з ілюстраціями, картою та схемою.

Засоби навчання: шкільний підручник:

- 1) О.І.Шалагінова, Б.Б.Шалагінов «Історія Стародавнього світу. 6 клас». – К., 2006; ілюстрації; тематична карта «Колонії греків»;
- 2) структурно-логічна схема «Основні напрями грецької колонізації».

Словник: метрополія, колонія, колонізація, поліси, елліни.

Дати: VIII - VI ст. до н.е.; VII - VI ст. до н.е.

Література:

- 1 Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. - К.: Наукова думка, 1992
- 2 Годер П.И. Методическое пособие по истории древнего мира. – М., 1977.
- 3 Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К., 2006.

Час	Структурні етапи уроку	Засіб навчання
2 хв.	I. Організаційний момент. Привітання. Перевірка відсутніх.	
10 хв.	II. Перевірка домашнього завдання. Питання для обговорення 1. Хто заснував Спарту? Коли це сталося? 2. На які класи поділялося населення Спарти? 3. Хто встановив закони для спартанців? 4. З яких причин розгорталися Мессенські війни? 5. Розкажіть про життя і діяльність основних класів населення Спарти; 6. населення Спарти; 7. Розкрийте зміст основних законів царя Лікура; 8. Що вам подобається і що не подобається у підготовці спартанців? Доведіть свою думку.	
2 хв.	Оцінювання учнів.	
5 хв.	III. Мотиваційний момент. Чи знаєте ви, що стародавнім грекам були знайомі наші українські землі та народи, які проживали на наших землях? А чи знаєте ви, що ці землі і народи не просто були знайомі грекам, а перебували в безпосередній взаємодії з ними? Знаєте ви, що в межах сучасної України греки заснували чимало міст-держав, які були досить розвиненими, процвітаючими і які впливали на розвиток місцевого населення тодішньої території нашої держави? - На сьогоднішньому уроці ми і дізнаємось відповіді на ці запитання та багато інших. Ми дізнаємося, що спонукало греків до заснування міст на території сучасної України, адже це не так і близько	
20 хв.		

від Греції, дізнаємось, які саме були міста, їх політику, життя та побут населення цих міст та ін.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Запишіть тему сьогоднішнього уроку і план.

Тема: Велика грецька колонізація.

План

1. Причини та напрями грецької колонізації.
2. Міста-колонії Північного Причорномор'я.
3. Політичні та економічні зміни в колоніях у VII-VI ст. до н.е.

1. Причини та напрями грецької колонізації.

Широкий розвиток грецька колонізація отримала в VIII-VI ст. до н.е. Виникнення грецьких поселень в країнах Середземномор'я відіграло велику роль в історичному житті самих греків та в житті племен і народів, з якими в результаті колонізації греки прийшли в безпосередні і довгі відносини.

Головні причини колонізації коріняться в спільному ході історичного розвитку грецького суспільства. Панування родової аристократії, концентрації земельних володінь в її руках, процес обезземелення і перетворення в рабів вільної бідноти спонукали останню до еміграції.

Для тих, хто терпів поразку у внутрішній боротьбі, яка проходила з змінним успіхом, часто не залишалось іншого виходу, як назавжди залишити свою батьківщину і заснувати нове поселення. В ряді випадків в таке положення потрапляли демократичні елементи: біднота, малі і середні землевласники, ремісники, праця

яких почала витіснятися працею рабів, і навіть багаті – противники нового керівництва.

Батьківщину залишали і переможені аристократи, нерідко зі своїми прибічниками і родичами. Пізніше, з розвитком колонізації і розширенням морської торгівлі, ініціативу у створенні нових поселень часто беруть на себе найбільш успішні представники торгово-ремісничих кіл міського населення, а нерідко і сама рабовласницька держава.

На початку колонізації грецькі колонії володіли всіма рисами землеробних поселень, які мали торгові відносини тільки зі своєю метрополією. Грецька колонізація VIII-VI ст. до н.е. розвивалась одночасно в декількох напрямках, яка в значній мірі визначалась тими зв'язками, які існували між греками та іншими народами і племенами того часу.

Про мірі розвитку колонізації виникли і закріпились нові зв'язки. З багатьма місцевими племенами у греків устанавлювались мирні відносини на ґрунті торгового обміну, який приносив колоніям величезні вигоди, однак нерідко були випадки військових сутичок.

Розміри територій, які належали колоніям, за деякими виключеннями, були звичайно невеликими. Як правило, вони прилягали до морського узбережжя, або знаходились від нього в безпосередній близькості. Найбільше колоній заснувало місто Мілет – більше 60.

Часто в колонії виселялися не тільки громадяни даного поліса, але разом з ними і жителі інших міст. В таких випадках місто, яке створювало колонію, набувало значення своєрідного збірного пункту для всіх бажаючих переселитися в нове місце. В

обстановці загального підйому економічного життя, багато поселень швидко перетворювалися в такі ж великі міста, якими були їхні метрополії. Так, наприклад, засновані коринфянами Сіракузи в Сіцилії по кількості жителів і багатству невдовзі уже нічим не поступалися своїй метрополії – Коринфу.

2. Міста-колонії Північного Причорномор'я.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я почалася в VII ст. до н.е. В цей час створюються лише торгові пункти, а не поселення. Найраніше це відбувається на острові Березань.

Основні напрями грецької колонізації

Західний	Південний	Північно-східний
Італія: Тарент, Кротол, Сібаріс, Кули, Неаполь. Сіцилія: Наксос, Сіракузи, Катана. Франція: Массалія Іспанія: Тарракон	Єгипет: Навкратіс та ін. Лівія: Кірена та інші.	Все узбережжя Чорного моря: Візантія, Сінопа, Фасіс, Істрія, Ольвія, Херсонес, Пантікапей та багато інших.

В колонізації Північного Причорномор'я головна роль належала іонійським містам малоазійського узбережжя і найбільше Мілету. В VII-VI ст. ним була заснована Ольвія на правому березі Буго-

Дніпровського лиману і низка колоній по обох берегах Керченської протоки. Найбільшими серед них були Пантікапей (сучасна Керч) і Феодосія на східному узбережжі Криму; Фанагорія і Гермонаса на узбережжі Таманського півострова.

Єдиною дорійською колонією на північно-чорноморському узбережжі був Херсонес, заснований в V ст. за 3 км від теперішнього Севастополя переселенцями із Геракле Понтійської.

З самого початку свого заснування північно чорноморські колонії вступили в тісний взаємозв'язок з місцевими скіфськими і меотськими племенами. З деякими з племен у колоністів проходили військові сутички, з іншими залагодилися на основі торгівлі мирні взаємовідносини. Для подальшого розвитку колоній разом з землеробством і ремісництвом починає набувати значення торгівля. Багато грецьких міст порівняно рано почали відчувати потребу у ввезенні хліба та ін. с/г продуктів. В зв'язку з цим північно чорноморські колонії в якості постійних поставників цих продуктів, а пізніше і робочої сили (рабів), стали грати дуже велику роль в економічному житті Греції. Привезені з Греції ремісничі вироби, вино і оливкову олію, а також вироби, які виготовлялись грецькими майстрами в самих колоніях, обмінювалися на с/г продукти; в такому обміні була зацікавлена місцева знать, яка володіла великими стадами і родючими землями.

Найбільшим державним утворенням в Північному Причорномор'ї було Боспорське царство. Воно виникло в результаті об'єднання міст, розташованих на Боспорі Кіммерійському (Керченській протоці) у 480 р. до н.е. Об'єднані колонії,

не втрачаючи своєї внутрішньої самостійності, повинні були підкорюватись головному місту Боспорського царства - Пантікапею.

На той час на Боспорі правили тирани, які пізніше стали царями. В V ст. Пантікапей постачав в Афіни хліб, карбувалась срібна монета. З IV ст. до н.е. починаються походи боспорян та захоплення ними сусідніх територій. В IV-III ст. до н.е. на Боспорі розвивається землеробство. Територія була родючою і засівалася злаками, головним чином пшеницею.

Археологічні пам'ятки ілюструють розвиток виноробства (в Тіратаці знайдено виноробню III ст. до н.е.). Окрім землеробства, на Боспорі було поширене скотарство. Розводилися крупна рогата худоба, вівці, кози, свині. Було розвинене рибальство. В цей час великий розвиток отримує ремесло. На гончарних кругах виготовлявся найрізноманітніший посуд. Металургія на Боспорі була на високому рівні. Вироблялися як знаряддя праці, так і зброя. Боспорські мечі, кинджали були дуже відомі.

Археологічні дані свідчать про розвиток деревообробного виробництва (меблі, саркофаги). З II ст. до н.е. починається занепад Боспорського царства. Причиною економічного і політичного занепаду була активізація місцевих племен, які не лише відокремились від Боспору, але й нападали на нього. I-II ст. н.е. були для Боспору періодом другого розквіту. В 70-х роках IV ст. нашістья гунів припинило його існування.

3. Політичні та економічні зміни в колоніях у VII-VI ст. до н.е.

Вже у VII-VI ст. в колоніях Сіцилії і Південної Італії йшла жорстка класова боротьба. Свідчення про суспільні рухи VII ст. в колоніях Сіцилії і Південної Італії свідчать про те, що тут навіть раніше, ніж в метрополії, широкі маси грецького населення виступали з вимогами запису дійових законів.

Розвиток товарно-грошових відносин призвів до загострення протиріч між великими землевласниками і торгово-ремісничими прошарками. Так як і в самій Греції, в західних колоніях греків ці процеси знайшли своє відображення в політичних переворотках, пов'язаних з встановленням тиранії.

В іншій області грецької колонізації – в землеробній Кірені в VII-VI ст. до н.е. панувало олігархічне управління на чолі з радою та царем. Але і тут в другій половині VI ст. широкі прошарки вільних добилися реформи, яка обмежувала економічну і політичну могутність царя.

Висновки

Отже, грецька колонізація істотно вплинула на ті племена і народи, які знаходились в безпосередній близькості від колоній. Торгівля з греками сприяла подальшому розкладу первіснообщинного ладу у місцевих племен. Все більш помітним стає вплив грецької культури на вищі верстви навколишніх племен. З іншого боку, зближення грецьких переселенців з місцевим населенням наклало свій відбиток на весь хід соціально-економічної і політичної історії колоній і характер їх культури.

Значну роль зіграла колонізація і для розвитку корінного населення Греції. Швидке зростання ремісничого

	<p>виробництва і торгівлі посилювало в метрополіях ремісничо-торгові верстви демосу, які боролися з родовою аристократією.</p> <p>V. Закріплення набутих знань і вмінь. Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які були причини заснування Грецією колоній? 2. Які напрямки колонізації? 3. Які колонії заснували греки на території Північного Причорномор'я? 4. Чим займалися колоністи? <p>VI. Домашнє завдання § 36, 37 стор. 139-145. - Уважно прочитати тексти параграфів і дати відповіді на запитання. - Звернути особливу увагу на грецькі колонії на українських землях (стор. 141-142).</p>	
--	--	--

5. Схема аналізу уроку історії

Кожний вчитель повинен володіти методикою аналізу уроку. Аналіз уроку – важливий елемент процесу навчання практикантів. Аналіз уроку є необхідним і дійовим засобом перевірки й оволодіння педагогічною майстерністю як для тих, кого перевіряють, так і для тих, хто аналізує. Кожний вчитель повинен знати методику аналізу, додержуватись педагогічного такту в процесі обговорення, вміти в першу чергу виділяти кращі сторони уроку, а потім в тактичній формі висловити критичні зауваження.

Вміння аналізувати урок дається не одразу. Найчастіше практиканти, оцінюючи урок, обмежуються короткими фразами: «розповідь цікава», «урок добрий». Користі від цього аналізу ніякої. Для того, щоб проаналізувати урок правильно, необхідно дотримуватися наступних порад:

- ◆ Необхідно взяти за правило докладно записувати хід відвідуваного уроку, свої спостереження і зауваження.

- ◆ Форма записів може бути різною. Можна аркуш поділити на дві частини: «фіксувати» в одній - уроки, в другій - зауваження. Або в одній частині фіксувати роботу вчителя, а в другій - роботу учнів зі своїми зауваженнями і коментарями.
- ◆ Докладно запишіть хід опитування з формулюванням питань, відповіді учнів, виправлення вчителя, зробіть свої зауваження;
- ◆ Щоб аналіз уроку був плідним, напередодні познайомтесь з темою уроку, шкільним підручником.
- ◆ При обговоренні уроку слід зберігати наступну послідовність. Перше слово надається практиканту, який провів урок. Він розкаже про свій задум, що вдалося і що не зміг здійснити в ході уроку. Потім слово надається для аналізу присутнім на уроці. Обговорення повинно вестись в доброзичливій, тактовній формі, разом з тим вимогливо й принципово, без посилення на недосвідченість, інакше можна звикнути до формалізму, лестоців, а помилки вчителя занадто дорогою ціною сплачуються суспільством.
- ◆ Важливо привчити себе суворо дотримуватися логічної послідовності аналізу уроку, пам'ятаючи, що урок – це ланцюг в системі вивчення теми і всього курсу.

Процедура аналізу уроку має наступні особливості.

1. Аналіз слід почати з того, наскільки вдалося вчителю зробити свій урок органічною частиною курсу, включити його в систему роботи над історичними поняттями.
2. Встановити, чи правильно визначена мета уроку, далі проаналізувати зміст уроку (наскільки глибоко й доступно поданий теоретичний матеріал, чи досить фактів, які їх докази, чи обґрунтовані висновки й узагальнення, чи не було фактичних помилок, неточних формулювань).
3. Важливо наголосити на тому, як працювали вчитель й учні, чи була діалектична єдність (вчитель вчить – учні вчаться). Наскільки самостійно, свідомо, активно працювали учні над викладеним матеріалом.
4. Наскільки арсенал методів, обраних вчителем, був доцільним і відповідав цільовій установці. Як методична структура допомагала активізації роботи учнів.
5. Необхідно від загального аналізу уроку перейти до аналізу його окремих частин (від моменту опитування, викладання нового матеріалу, завдання додому).

6. Треба так само оцінити використаний вчителем наочний матеріал, роботу з мапою;
7. оцінити і педагогічну майстерність (мова вчителя, манери, такт, жести).
8. По закінченню треба відповісти на запитання щодо результативності у досягненні мети уроку, надати оцінку уроку.

Аналізуючи урок, можна міняти місцями його елементи, головний розбір зробити обґрунтованим, виділити суттєві позитивні і негативні сторони уроку. Можливо запропонувати іншу схему аналізу уроку історії:

1. Дата, клас, предмет, вчитель.

Тема уроку історії.

Мета уроку: (навчальна, розвиваюча, виховна).

Обладнання уроку:

2. Оцінка змісту навчального матеріалу та педмайстерності вчителя:

- відповідність матеріалу уроку навчальній програмі, віку учнів, їх попередній підготовленості, сучасним досягненням історичної науки;
- забезпечення внутрішньо-темних, внутрішньо-предметних зв'язків;
- риторична майстерність вчителя історії, емоційність викладу навчального матеріалу;
- зацікавленість учнів матеріалом, що вивчається.

3. Тип і структура уроку, методи, прийоми і способи навчання на уроці

Доцільність вибору типу уроку. Відповідність типу уроку дидактичній меті, обсягу, складності, новизні матеріалу, віку учнів. Місце уроку в системі уроків, передбачених для вивчення теми.

Відповідність структури уроку його типу й меті. Правильність розподілу часу між окремими етапами уроку. Правильність вибору методів, прийомів і засобів навчання, відповідність їх змісту, меті, типу уроку та віку учнів.

Які принципи навчання найбільш вдало реалізовані на уроці? Які використовувались прийоми активізації пізнавальної діяльності на уроці? Прийоми формування історичних уявлень, понять та закономірностей, розвитку логічного мислення.

4. Методи перевірки знань та вмінь учнів

Які форми, види та прийоми перевірки знань і вмінь використовувались на уроці? Яку функцію вони виконували: навчальну, освітню, виховну, розвиваючу? Який характер носила перевірка: творчий або відтворюючий? Який характер оцінки знань учнів?

5. Загальні висновки уроку та пропозиції.

Рівень дослідження меті, якість знань учнів, що заслуговує уваги та розповсюдження. Які недоліки уроку, помилки теоретичного або методичного характеру. Поліпшення дидактичного та методичного характеру (звернути увагу на вибір типу, структури уроку, методів та прийомів навчання). Покращення психологічного характеру (забезпечення розвиваючої ролі уроку, рівень розвитку осмислення та закріплення знань). Пропозиції щодо самоосвіти вчителя, обміну досвідом. Таким чином, глибокий і всебічний аналіз проведених уроків дозволить виявити досягнення і недоліки в роботі вчителя, спонукає його до удосконалення професійної майстерності.

6. Методика підготовки і проведення екскурсії в музей

Тема екскурсії: ...

Мета екскурсії: навчальна, виховна, розвивальна. Підготовка вчителя до екскурсії.

1. Обрання теми.
2. Визначення мети та завдань.
3. Вивчення матеріалів музею.
4. Вивчення літератури.
5. Підготовка завдань для учнів.

Підготовка учнів до екскурсії проводиться на попередньому уроці перед екскурсією.

- повідомлення історичної теми екскурсії;
- актуалізація опорних знань;
- постановка проблемного запитання;
- розподіл завдань (індивідуальних і групових);
- знайомство учнів з правилами поведінки у музеї.

Проведення екскурсії по залах музею. Обробка матеріалів екскурсії, підготовки виступу на історичну тему. Схема аналізу екскурсії в музеї може складатись з наступних елементів:

- Загальні відомості про музей, враження від екскурсії.
- Вдало або невдало пройшла і чому?
- Які моменти особливо запам'ятались?

– Чи була досягнута мета екскурсії?

7. Методика організації дослідницької роботи студентів-практикантів

Науково-дослідницька робота студентів є обов'язковим елементом педагогічної практики.

План дослідницької роботи:

- ✓ вивчення літератури з теми;
- ✓ вивчення досвіду роботи вчителя історії та товаришів по практиці в школі;
- ✓ проведення письмових перевірочних робіт в своїх класах з метою встановлення рівня знань учнів у відповідності з проблемами, які досліджують;
- ✓ складання програми та методичних розробок за метою;
- ✓ досягнення бажаного результату навчання;
- ✓ проведення експериментальних уроків у відповідності з запланованою програмою досліджень;
- ✓ проведення в класі підсумкової перевірочної роботи. Аналіз результатів в порівнянні з першою контрольною роботою, щоб визначити якість знань, зробити висновки.

Результати наукових досліджень повинні бути статистично оброблені. Отримані експериментальні дані можна використовувати для написання курсових та дипломних робіт.

8. Схема плану конспекту позакласного заходу з історії

Тема заходу:

Мета заходу: навчальна, розвивальна, виховна.

Розробка сценарію заходу.

Література до позакласного заходу.

Підготовка обладнання.

Підготовка учнів до проведення заходу: проведення класної години, лекторіїв, вікторин, бесід, екскурсії, брейн-рингів, конференцій;

Хід проведення заходу.

Підбиття підсумків позакласного заходу.

В процесі педагогічної практики та проведення залікового позакласного заходу студенти повинні оволодіти такими педагогічними вміннями:

- ✓ планувати навчально-виховний процес та позакласний захід з історії в період педагогічної практики;

- ✓ проводити та аналізувати результати проведення вікторин, конференцій, бесід;
- ✓ аналізувати позакласні заходи інших практикантів;
- ✓ володіти собою, культурою та технікою мовлення,
- ✓ керувати виховним процесом учнів.

Роботу студента-практиканта контролюють методисти. Вони відвідують уроки і позакласні заходи студентів, проводять їх аналіз, виставляють оцінки, здійснюють контроль за діяльністю студентів кожного дня. Контроль за ходом педагогічної практики покладається на групового методиста з історії.

9. Критерії оцінювання видів діяльності студентів практикантів

Оцінювання видів діяльності студентів на педагогічній практиці здійснюється за модульно-рейтинговою системою відповідно до вимог європейської кредитно-модульної системи. Оцінювання педагогічної практики відбувається в балах за такою шкалою:

100-90 балів – «відмінно»,

89 - 75 балів – «добре»,

74 - 60 балів – «задовільно»,

59-35 балів – «незадовільно» з правом на перескладання,

34-1 балів – «незадовільно» без права на перескладання.

Оцінювання результатів педагогічної практики студентів за спеціальністю «Історія» відбувається за двома блоками. Перший блок включає види діяльності з історії – 50 балів.

№ п/п	Види діяльності	Бали
1.	Виконання обов'язків студента-практиканта і дотримання трудової дисципліни працівника школи.	2
2.	Наявність документації з педпрактики (тематичний план, плани-конспекти уроків, конспект залікового уроку)	15
3.	Наявність аналізу уроків з предмета інших студентів-практикантів або учителя (не менше трьох)	3
4.	Знання програмного матеріалу уроку (теоретичного, фактичного)	5
5.	Застосування на уроці засобів наочності, комп'ютера	3
6.	Застосування на уроці оптимальних методів навчання адекватних меті і змісту уроку.	5

7.	Профорієнтаційна робота та анкетування учнів старших класів	2
8.	Виконання науково-дослідницького завдання	5
9.	Проведення залікового позакласного заходу з предмета і його оформлення.	10
Всього		50

Якщо студент не представив плани-конспекти уроків з історії, то за кожний відсутній план-конспект утримується 3 бали. Другий блок включає види діяльності з теорії та практики навчання і виховання – 50 балів.

№ п/п	Види діяльності	Бали
1.	Вивчення напрямів методичної роботи в школі. Участь у роботі педагогічної ради школи, предметних методичних семінарів, конференцій	5
2.	Вивчення системи роботи в школі з невстигаючими учнями і обдарованими дітьми.	5
3.	Знайомство та участь у роботі дитячих та юнацьких об'єднань, діючих у школі.	5
4.	Організація і проведення різних форм виховної роботи з учнями	15
5.	Проведення психолого-педагогічних спостережень з використанням різноманітних методик психодіагностики і педагогіки.	5
6.	Оформлення результатів спостереження за класом (або окремим учнем) у вигляді характеристики.	2
7.	Наявність документації з педпрактики (щоденник, розробка виховного заходу, зошит з виховним планом)	13
Всього		50

Загальна максимальна сума балів – 100 балів.

Критерії оцінки якості виховного заходу, проведеного практикантом

Оцінка «відмінно» виставляється, якщо в результаті запланованої виховної взаємодії у процесі проведення заходу досягнута його виховна мета.

Оцінка «добре» виставляється, якщо в результаті запланованої виховної взаємодії у процесі проведення заходу допущені несуттєві недоліки і виховна мета досягнута в цілому.

Оцінка «задовільно» виставляється, якщо в результаті запланованої виховної взаємодії допущені несуттєві недоліки і виховна мета досягнута неповністю.

Оцінка «незадовільно» виставляється, якщо в результаті запланованої виховної взаємодії у процесі проведення заходу допущені значні недоліки і виховна мета не досягнута.

10. Вимоги до звіту з педагогічної практики з історії

Студенти практиканти на останньому тижні практики оформляють звітну документацію, яка складається з таких компонентів.

1. Щоденник з записами проведених уроків історії та їх аналіз.
2. Шість планів-конспектів уроків з історії України та Всесвітньої історії, проведених у школі з самоаналізом, з яких два конспекти є заліковими з рецензією вчителя. Розширений конспект одного залікового уроку з рецензією вчителя.
3. Методична розробка одного позакласного заходу з історії.
4. Звіт за результатами науково-дослідницької роботи.
5. Характеристика студента-практиканта з місця роботи.

У звіт студента з навчально-виховної роботи повинні входити такі розділи:

- скільки уроків дано студентом (теми, класи). Оцінка основних досягнень і недоліків в проведенні уроків;
- які труднощі зустрічалися при виборі матеріалу до уроку, в постановці мети уроку, написанні конспекту; використання окремих методів навчання;
- організація самостійної роботи учнів; здійснення розвиваючого навчання; індивідуальний та диференційований підхід до учнів; активація пізнавальної діяльності учнів;
- проведення позакласної роботи;
- збір матеріалу дослідницької та наукової роботи;
- висновки і пропозиції по організації практики і підготовки студентів по історії, педагогічним дисциплінам.

Підведення підсумків практики здійснюється на звітній конференції перед комісією факультету. Комісія протягом десяти днів після закінчення терміну практики повинна прийняти диференційний залік та виставити оцінку у залікову книжку та заліково-екзаменаційну відомість.

11. Особливості організації та проведення виробничої практики студентів заочного навчання спеціальності «історія»

Завдання, основні положення, програмні вимоги, зобов'язання студентів практикантів IV-V курсу, методистів, керівників педпрактики, однакові для всіх форм навчання (як стаціонарної, так и заочної). Але проведення виробничої практики у студентів наочної форми навчання має низку особливостей. Студенти заочного навчання залежно від місця роботи, педагогічного досвіду поділяються на дві групи.

До першої відносяться студенти, що працюють вчителями в різноманітних типах шкіл зі спеціальності «історія», яка відповідає профілю факультету. Ця група звільняється від проходження передвипускної та випускної педагогічної практики. При цьому студенти зобов'язані здавати у вуз такі матеріали та документи:

За IV-V курс: по 2 конспекти залікових уроків з історії України та Всесвітньої історії (5-8 класи – IV курс, 9-11 класи – V курс) та 1 заліковий захід з історії; характеристика з місця роботи, завірена директором школи. Підсумкова оцінка за педагогічну практику з історії виставляється в залікову книжку методистом зі спеціальності «історія».

До другої групи відносяться студенти, що не мають досвіду педагогічної роботи. Ця група студентів педагогічну практику проходить без відриву від виробництва за місцем основної роботи у середніх школах протягом чотирьох тижнів. Студенти-практиканти повинні провести не менш ніж 6 уроків з історії України та Всесвітньої історії. Студенти другої групи надають методисту-історикі наступну документацію:

- шість конспектів уроків, з яких два конспекти відкритих уроків;
- характеристика з місця роботи, завірена директором;
- щоденник про проведenu роботу в школі;
- конспект проведеного залікового заходу з історії.

За результатами педагогічної практики з історії груповий методист з історії виставляє в залікову книжку диференційований залік. По закінченню терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального науково-дослідного завдання. Звіт охоплює такі документи: щоденник, 6 планів-конспектів з історії, розробка виховного закладу, характеристика з місця роботи.

Список літератури

1. Александрова Г.І., Александров В.М., Полякова Л.І. Методика викладання історії в школі. Навч. посібник для вищих навчальних закладів. – Мелітополь, 2007. – 92 с.
2. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. – Х.: «Основа», 2005. – 128 с.
3. Баханов К.О. Традиції та інновації у навчанні історії в школі. – Запоріжжя, 2002. – 158 с.
4. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методические рекомендации учителю истории. – М., 2000. – 159 с.
5. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – 175 с.
6. Годер П.И. Методическое пособие по истории древнего мира. – М., 1977. – 352 с.
7. Гісем О.В., Мартинюк О.О., Трухан О.Ф. Історія України в таблицях. – Х., 2006. – 415 с.
8. Єрмоленко А. Цікава Вісторія (дидактичні ігри для 9-ого класу) // Історія в школах України. – 2004. - № 2. – С. 13-17
9. Использование технических средств обучения в учебном процессе. – М.1982. – 125 с.
10. Короткова М.В. Наглядность на уроках истории. – М., 2000. – 176 с.
11. Короткова М.В. Студеникин М.Т. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. – М., 1999. – 168 с.
12. Краснобаев Б.И. Методика преподавания истории. – М., 1970. – 56 с.
13. Методика преподавания истории в средней школе. Учебное пособие для студентов пединститутов. /С.А. Ежова и др./ – М., 1986. – 272 с.
14. Михайлів Т.В. Нетрадиційні уроки. // Педагогічна академія, - 2006. - № 3. – С.4-20.
15. Мисан В.О. Сучасний урок історії: типологія, структуру, характеристика, форми // Історія в школах України. – 2006. - № 2. – С.15-21.
16. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії. – Х.: Основа. – 2005. – 192 с.
17. 0.Пометун, Островський В. Оцінювання навчальних досягнень учнів з історії: теорія і практика. // Історія в школах України. – 2004. - № 9-10. – С. 13-21.

18. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок та технології навчання. – К., 2003. – 246 с.
19. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К., 2006. – 327 с.
20. Стражев А.И. Методика преподавания истории. – М., 1964. – 165 с.
21. Студеникин М.Г. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – 240 с.
22. Терно С.О. Історичне мислення: як його розвивати? // Історія в школах України. – 2007. - № 5. – С.8-12.

Титульний лист плану-конспекту

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

кафедра історії та правознавства

План-конспект залікового уроку з історії України в 5 класі

на тему:

«Ліквідація Української козацької держави»

Підготувала:

студентка 4 курсу 41 гр.
спеціальності «Історія»
природничо-географічного факультету
заочного (денного) відділення
Сахно Ольга Анатоліївна

Науковий керівник:

к.і.н., доц. Александрова Галина
Іванівна

Мелітополь - 2012

Характеристика надана Сахно Ользі Анатоліївні студентці 41 групи заочного (денного) відділення спеціальності «Історія» Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ХАРАКТЕРИСТИКА

Сахно Ольга Анатоліївна проходила педагогічну практику з 31 січня по 28 лютого 2011 року в Мелітопольській загальноосвітній школі I-III ступенів № 13 Мелітопольської міської ради Запорізької області в 5, 6, 7, 8 класах, де провела шість уроків з історії України та Всесвітньої історії.

За час проходження педагогічної практики виявила навички та вміння організаторської роботи з класом на досить високому рівні. Має достатній професійний рівень підготовки з історії, педагогіки та методики викладання історії. Вміє доцільно використовувати урочний час, намагається максимально не припускати помилок при плануванні уроків, проводить аналіз проведених занять, виправляючи недоліки в їх організації.

Вимоглива до себе, стримана, врівноважена, чуйна до дітей. Користується повагою членів педагогічного колективу. Постійно цікавиться новинками педагогічної літератури, відвідує уроки старших колег.

Багато уваги приділяє позаурочній роботі з учнями, проводить цікаві класні години, виховні заходи. В результаті відвідування уроків було відзначено старанність у підготовці навчального матеріалу, застосування різних форм і методів навчання історії. Учні Сахно О. А. відзначаються достатніми знаннями з предмету.

Сахно О. А. проводить виховну роботу з учнями, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів, широко впроваджує учнівське самоврядування.

Директор

/ Печатка/

О.Є.Ворошило

Протокол засідання педагогічної ради
Мелітопольської загальноосвітньої школи № 13

№ 4 від 18.04.2011 р.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PH.D. THESIS

BY

THE AUTHOR

CHICAGO, ILL.

1950

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

54 EAST LAKE STREET

CHICAGO, ILL. 60607

Надруковано з оригінал - макету замовника
Підписано до друку 22.02.2012 р. Формат 60х90 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Тираж 100 прим. Зам. № 422.

Надруковано в типографії "Експрес-друк" ПП Белень В.В.
72319, м. Мелітополь, вул. Байбулатова, 1а